

Dagens frågor

Värnpliktsriksdag

Med en fryntlig överbefälhavare, general Rapp, som staffagefigur krävde den nyss avslutade värnpliktsriksdagen bl a femdagarsvecka och rätt för värnpliktiga att vägra utföra i tjänsten givna order. Detta är det senaste tillskottet till angreppen mot vårt försvars trovärdighet som fredsbevarande faktor. Beträffande det första kravet – som bekant måste man nu kräva; att föreslå någonting är hövligare och tyder på en reaktionär livsuppfattning – kan det vara nog att erinra om att de nazistiska och fascistiska staterna plögade inleda sina överfall söndagsmorgnar, långfredag inte att förglömma. Är det något som tyder på att de skulle ändrat taktik nu?

Låt oss i stället mot bakgrund av angreppen på de hårda och meningslösa fordringar på disciplin, som våra värnpliktiga dagligen utsätts för, se på hur den militära disciplinen i Sovjetunionen utövas. Ingenting finns ju att lära hos demokratierna i väst, medan det socialistiska systemet inom detta frihetens bålverk är målet för de flesta av våra bild-, förlåt samhällsstormare. Exempel kunde lika gärna ha valts från Kuba eller Kina, där enligt ordförande Mao »makten utgår ur gevärsmynningen». Märkligt nog går i Sovjetunionen kraven i motsatt riktning mot här hemma.

Vad säger då det sovjetiska tjänstgöringsreglementet? Jo, att varje order av en överordnad är den underlydandes lag. I strafflagen för krigsmakten straffas i fredstid orderbrott med fängelse i ett till tio år. Vad straffet är i krig behöver inte sägas. Värnpliktiga och stamanställda upp till sergeants grad, som för disciplinbrott i fred dömts till fängelse i mellan tre månader och två år, kan dessutom dömas att lika lång tid tjänstgöra vid straffbataljon. Sedan denna tjänstgöring fullgjorts, har den dömde att vid sitt förband slutföra återstående del av sin ordinarie tjänstgöringskyldighet.

I nu gällande strafflag för krigsmakten, fastställd i december 1958, har straffen skärpts i jämförelse med förhållandena under Stalins tid. Det kan också noteras, att straff nu utmätas betydligt hårdare mot alla brott mot lydnadsplikt, disciplin och ordning samt för vägran att fullgöra vapentjänst. Vapenvägrare anses vara sinnessjuka och införpassas på sjukhus tills de kommit på bättre tankar, utan tvivel med hjälp av mildt övertygande psykiatriska åtgärder. Vapenvägraren uppmontras av kommunisterna endast i andra länder, där människor av motiv, som ibland förefaller egendomliga, hur etiskt högtstående de än kan vara, gärna följer signalerna.

Enligt tjänstgöringsreglementet för Sovjetunionens väpnade styrkor har varje chef rätt att begagna tvångsmedel, även bruk av vapen, för att upprätthålla ordning och disciplin. Detta gäller både i krig och i fred. Reglementet understryker särskilt, att detta inte bara är chefens rätt utan också *hans plikt*.

Lenin har skrivit, att hård disciplin är nödvändig för Sovjetunionens väpnade styrkor och att denna disciplin måste vara hårdare och konsekventare än i kapitalistiska stater. Kanske har våra vänsterradikaler läst detta och gripits av medlidande med den ryske soldatens hårda lott. Om vi, så resonerar de, försämrar vår disciplin ytterligare, kan Sovjetledningen t ex minska det högsta straffet för lydnadsbrott i fredstid till nio i stället för tio års fängelse och ändå bibehålla önskad socialistisk överlägsenhet. Statsminister Palme reser nu till Sovjetunionen, två år efter inmarschen i Tjeckoslovakien, där läget normaliserats, d v s allt är tyst. Kanske han kunde ta upp disciplinfrågan med sina värdar och med hänvisning till det lyckade experimentet här föreslå dem att organisera en värnpliktsriksdag i Moskva. Säkert är att han därmed skulle få sina värdar på gott humör.

Partibok i polisen

Det har varit en inom alla de demokratiska partierna vedertagen grundsats att polis (och militär) som korporationer skall stå vid sidan av partipolitiken. Man har uppfattat detta som en konsekvens av principen att rättsväsendet såsom sådant icke får indragas i de partipolitiska maktapparaterna. Hos oss i Sverige återgår denna princip ytterst på kungamakts tidigare uppgift att stå såsom opartisk medlare mellan kämpande intressegrupper – den kungliga jurisdiktionens män fick då icke misstänkas för partiskhet.

Som alla upphöjda principer trampades även denna under fötterna från tid till annan. Men grundtanken övertogs i vår nutida demokrati och har varit vägledande för partiarbetet. Hittills har intet parti offentligen bildat egna organisationer inom polisen. Detta har naturligtvis inte inneburit att poliserna ej skulle få vara engagerade i partipolitiskt arbete. Många har varit det – men i sin egenskap av privatpersoner och därvid tillhörande sedvanliga territoriella partipolitiska församlingar.

Mot denna för demokratiens trygghet väsentliga princip har nu socialdemokraterna förbrutit sig. I dagarna har det på initiativ av en ombudsman i Stockholms arbetarkommun bildats en socialdemokratisk polisförening i Stockholm. Sammanställer man detta med förslaget om begränsandet av lagrådets funktioner – i praktiken dess avskaffande – och justitieministerns partibelöningar vid tillsättande av avdelningsordförande i Stockholms rådhusrätt blir det dags för onda aningar. När en regim börjar utvecklas i riktning mot partidiktatur brukar som ett brev på posten komma en infiltration i rättsväsendet sammankopplad med försvagandet av bestående rättssäkerhetsgarantier.

Nu kan det naturligtvis sägas att åtgärderna i fråga inte är så farliga utan mest kan tillskrivas de socialdemokratiska polisernas ovisa partinit – kanske i hopp om bättre befordran – liksom hr Geijers dåliga omdöme. Vad domar-

utnämningarna i Stockholm gäller har han ju också tvingats att hastigt taga ett steg tillbaka efter konfrontation med Sveriges Juristförbund. Attacken mot lagrådet torde vara ett arv, som hr Geijer övertagit från sin företrädare hr Kling, den där djupt harmades över att hans propositioner i lagfrågor ofta blev malträterade ur juridisk-teknisk synpunkt av lagrådet, därför att lagtexterna var så illa skrivna.

Men ändå finns det skäl att se upp. Vad blir följden om de andra partierna bildar egna polisföreningar? Socialdemokraterna kan ju inte tillåtas ha privilegium på denna form av politiskt arbete. Tydligt en partipolitisk maktkamp inom polisorganisationerna. Vad blir vidare följden om hr Geijers fjäskande för tidens extrema vänsterlärar om juristernas oförmåga att skapa balanserade konfliktlösningar genom opartisk avvägning mellan intressegrupperna – eftersom dessa jurister medvetet eller omedvetet är den s k borgerliga hegemonins exekutivorgan – tager sig fortsatta uttryck i partipolitiska utnämningar inom domarkåren, eller inom rättsväsendet över huvud taget? I vart fall en svår förtroendekris i svenskt politiskt liv – i värsta fall ett steg bort från demokratiskt styrelseskick.

De sista dagarnas patrioter

I den gruvliga salva, som riksbankens valutastyrelse – med en majoritet av 4 mot 3 – nyligen avlossade mot direktör Victor Hasselblad för hans påstådda valutabrott fanns ett förtjusande tonfall av 1800-tals nationalism. »Denna spekulation . . . visar en mycket grav brist på solidaritet med hemlandet, som dock är det land där han kunnat bygga upp sin förmögenhet.» Eftersom Hasselblad såvitt hittills visats icke gjort annat än följt gällande författningar skulle valutastyrelsens majoritet kunna råka illa ut; det finns fortfarande lagligt skydd mot ärekränkning här i landet. Det blir intressant att se om någon till sist väcker åtal (och i så fall vilken sida).

För stunden kan det vara tankeväckande att något dröja vid det drag av extrem nationalism i socialdemokratisk färgläggning, som blivit en, väl icke logisk, men emotionell konsekvens av den svenska socialdemokratiens veritabla förföljelse av kapitalägarna. Särskilt vackert har detta drag hos de forna internationalisterna framträtt i Aftonbladet; tidningen inledde månaden mars med att citera den siste lantmarskalkens sista tal vid ståndsriksdagens avskaffande år 1866: »Lagar kunna förändras, rättigheter kunna upphöra, men kvar står plikten mot fäderneslandet . . .».

»Nu», menar Aftonbladet, »skulle han ha kunnat fatta sig kortare: 'Där jag har vinst att hämta, där är mitt fädernesland.' Nationalstaten har», fortsätter tidningen, »blivit kapitalstat. Det konkreta begreppet fäderneslandet har ersatts av en ekonomisk eller ideologisk definition. Trohet kräver man bara av andra klassens medborgare; polismilitär och löneslavar.»

Vi skall inte grubbla för mycket över hur valutastyrelsens majoritet och dess närstående tidning kan förena sin attityd av isolationistisk nationalism med u-landshjälp och annan internationell solidaritet i denna internationalismens tidevarv. Förmodligen blir övernationella myndigheter och multinationella företag acceptabla först när de styrs av socialistiska yrkespolitiker.

Vi skall i stället bara erinra om att man inte kan ena dagen överösa kapitalägarna med glåpord av typen utsugare och profitörer, och hota med konfiskation eller ekonomisk omyn-digförklaring, för att nästa dag, om de använder sin lagliga rätt att hellre investera utomlands, beskylla dem för bristande nationell ansvarskänsla. Socialdemokraterna vägrade på sin tid att militärt försvara »det befästa fattighuset». De borde då kunna förstå om kapitalägare och företagare icke entusiasmeras av uppgiften att tjäna pengar åt en stat, som alltmer präglas av ett socialistiskt enpartivälde. Men så besynnerligt är vi människor beskaffade att socialdemokratiens ideologiska tvär-

vändning från vidsynt internationalism till trångsynt nationalism av dem själva tycks upplevas som en helt naturlig och rättfärdig reaktion. Får vi emellertid i all vänlighet erinra Aftonbladet, som åtminstone har ett försonande drag, nämligen sin strävan att på söndagarna krydda texten med uttryck för litterär beläsenhet, om dr Johnsons ord: »Patriotismen är en skurks sista tillflykt.»

Studentens lyckliga da'r

De flesta i den äldre generationen erinrar sig förmodligen sin ungdoms folkskolor med blandade känslor. Det var oftast monumentalbyggnader i tidens dystra kasernstil; i de oändliga korridorerna radade klassrummen upp sig i själsdödande likformighet. Både skolbarn och lärare kunde uppleva trycket från denna rigida kollektivmiljö som plågsamt. Men i fattigsamhället måste mycket ont fördragas. Byggnadssättet var effektivt – man fick på billigaste sätt fram de lokaler, som behövdes.

Numera bygger man sällan skolor så. De utformas i regel som mindre enheter, omsorgsfullt inplanerade i natur- och kulturmiljön. Vägledande är en strävan att ge trivselkänsla och naturkontakt. Forna tiders skolkollosser förevisas – tillsammans med 1800-talets cellfängelser och sekelskiftets kaserner – som avskräckande exempel på vart bristande ekonomiska resurser och otillräckliga socialpsykologiska insikter kunde leda. Vi lever nu, kan samhällstillvända lärare säga till sina lyckliga skolbarn, i en bättre värld. Vårt samhälle är rikt och vetenskapens framsteg gör det möjligt att bygga så att människornas humanitära behov tillgodoses – inte bara krassa effektivitetssynpunkter. Vi vet att människorna inte far väl av att trängas och stressas i hopklumpande massor. Därför decentraliserar vi, och försöker bygga upp en så estetiskt tilltalande skolmiljö som möjligt.

De unga bör glädja sig så länge de kan. Bor de i Stockholm och fortsätter de att studera kommer många av dem att hamna i Stock-

holms universitets blivande stolthet – universitetsstaden i Frescati. Där får de tillsammans med ca 30 000 andra ungdomar uppleva vår tids motsvarighet till 1920-talets folkskolekasserner.

Ute i Frescati kommer sex skyskrapor av typ höghusen på nya Norrmalm att suga upp de tusentals rum, som ett stort universitets otaliga institutioner behöver. I en sammanbindande jättelänga kommer de 10 000-dena att få sin undervisning i ett hav av lärosalar och seminarierlokaler. Måtte ljudisoleringen fungera.

Trots all välmenande planering med affärer, cafeterior och trivselanläggningar av alla de slag är det att befara att lärare och studenter kommer att vantrivas. Modern socialantropologisk forskning tyder rentav på att en sådan kolossalmiljö kan få direkt destruktiva verkningar, att den kan komma att skada studieintresse och självdisciplin hos eleverna lika väl som entusiasmen för forskning och undervisning hos lärarna.

Universitetets myndigheter kämpade på sin tid för en decentraliserad organisation i Stockholms innerstad. Huruvida teknokraterna i Byggnadsstyrelsen influerats av vår tids största skräckbyggnad – Moskvauniversitetet – är obekant. De sade i varje fall obevekligt nej och föreskrev utflyttning till en sk samlad lösning av lokalfrågorna – ett av de otaliga exemplen på att miljö kan förstöras inte bara genom att föröda natur utan också genom att forma samhällsmiljön på fel sätt. Nu är det för sent; från i höst kommer lämmeltågen av studenter att korsa Stockholm på väg till eller från sitt gigantiska lärdomstempel. Fram till mitten av 1970-talet får de åka buss. Tunnelbanan till Frescati blir inte färdig förr. Ungefär samtidigt blir det stora centralbiblioteket i Frescati klart. Intill dess får de åka desto oftare, nämligen för att få tillräcklig tillgång till böcker.

Tiden och tjänstemännen

Socialdemokraternas fientliga attityd mot tjänstemännen uttrycktes sällsynt brutalt i

nr 1 av regeringens ideologiska språkrör Tiden. Där stod bla att läsa: »Den produktivitetstegring som redovisades ovan har möjliggjort för den akademiska överklassen och tjänstemännen att i olika grad leva det goda livet; meningsfullt och ansvarsfullt arbete, inflytande, makt och ekonomiskt oberoende. För arbetarna har produktivitetsheten lett till förnedrande tidsstudier och akordssänkningar. Privilegieklyftan mellan de som lever det goda livet och de, som får göra de största oppoffringarna för att driva fram välståndsökningen, börjar alltmer framstå som outhärdlig.»

Det var denna tirad – ehuru bland många andra – som fick SIF:s verkställande direktör Arne Nilstein att slå näven i bordet. Kraftfullt bemötte han socialdemokraternas ständiga skall på tjänstemännen. Denna reaktion föranledde i sin tur statsminister Olof Palme att i ett brev ta avstånd från de ovan återgivna formuleringarna. Och i nr 2 av Tiden gör redaktionen ett ytterst valhänt försök till bortförklaring av sina tidigare klavertramp. Vi har, heter det nu, »självfallet inte riktat kritik mot tjänstemannarörelsen, än mindre mot SIF». I fortsättningen hävdas att man är medveten om existensen av lågavlönade tjänstemän, men att många av dem, »speciellt med akademisk utbildning», fortfarande lönemässigt och när det gäller anställningsvillkor »intar en privilegierad ställning jämfört med arbetarna».

Hr Palmes brev och Tidens krystade reträtt gör ett minst sagt oäkta intryck på alla dem som erinrar sig de oavbrutna kanonaderna mot tjänstemännen från LO och socialdemokratin. Tjänstemännen är medvetna om att de ingenting gott har att vänta från regeringen. Men denna är på samma gång orolig över de viktiga marginalväljargrupper som finns bland tjänstemännen. Därför är det naturligtvis inte omsorgen om dessas levnads- och arbetsförhållanden som ligger bakom hr Palmes avståndstagande och

Tidens reträtt. Det är ren och cynisk valspekulation, ingenting annat.

Men denna taktik är väl värd att miss-

lyckas. Tidens formuleringar skall inte glömmas bort. De speglar nämligen socialdemokratins verkliga ansikte.

Pärmar för årgång 1969

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel 08 - 21 00 49, eller genom insättning av kronor 9: — (inkl. moms och porto) på postgiro 7 27 44.

ÄSSÅ GÖR VI CHE GUEVARA
TILL HUVUDPERSON
I HAMLET!

Modern teater